

O establecemento da II República (forzas políticas e constitución de 1931)

A II República proclamábase cunha conxuntura internacional desfavorable. Desde o punto de vista socioeconómico no mundo estanse a sufrir as consecuencias da crise de 1929, A Grande Depresión. Os efectos da crise empezáronse a notar a partir de 1932 coa caída das exportacións, o descenso da demanda de produtos industriais, a paralización da emigración e o regreso masivo de emigrantes, acompañado por un ascenso moi notable do desemprego, factores que contribuíron a incrementar a inestabilidade e malestar social. Ademais a conxuntura económica negativa limitará as políticas do Estado republicano á hora de aplicar coa intensidade demandada as Reformas económicas e sociais. Politicamente, o período coincide cun ascenso dos autoritarismos: O fracaso das repúblicas democráticas ante o espallamento da crise económica e o incremento das tensións sociais facilitará o acceso ó poder de solucións autoritarias. Destacan os exemplos do xeneral Pilsudski en Polonia, Oliveira Salazar en Portugal, Hitler en Alemaña, Dollfuss en Austria...

Desde 1930 era evidente o espallamento da idea da República como única alternativa posible. A isto contribuíu non só a actividade de notables republicanos como Azaña, senón tamén a **conversión ó republicanismo de importantes figuras que colaboraran coa Monarquía como Alcalá Zamora ou Miguel Maura** e a voz de significados intelectuais como Unamuno ou Ortega Gasset.

Desde 1930 asístese a un proceso de converxencia das forzas republicanas. En **agosto de 1930** reúnen en San Sebastián, **Pacto de San Sebastián**, republicanos e nacionalistas que chegan ós acordos de derrocar á Monarquía, establecer a República Parlamentaria, garantir a liberdade política e relixiosa, convocar eleccións a Cortes Constituíntes, recoñecemento da Autonomía ás rexións e formar un Comité revolucionario que actuaría como Goberno Provisional. A estratexia para acadar a chegada da República combinaba a celebración de grandes actos públicos para incrementar os apoios á República coa vía insurreccional combinando a convocatoria dunha folga xeral coa sublevación de parte do exército. Os intentos de derrocar a Monarquía pola forza, sublevación dos capitáns Galán e García Hernández en Jaca e de Ramón Franco e Queipo de Llano en 4 ventos, fracasaron. Sen embargo, o fusilamento dos 2 capitáns, convertidos en mártires da República, contribuíu a incrementar a oposición á Monarquía á que se suman os intelectuais que crean a Agrupación o Servizo da República. Mentras tanto, o **goberno Berenguer** non foi capaz de contribuír a estabilidade da Monarquía durante a súa "ditabranda" dada a **lentitude do restablecemento das liberdades, a inexistencia dunha política de reformas e a continuidade de prácticas autoritarias**. Aínda que fora substituído polo **Almirante Aznar** en febreiro de 1931, a realidade que se albiscaba era a soidade na que se atopaba Afonso XIII e a falta de futuro da Monarquía. **O goberno planeou a celebración de eleccións como medio de asentar o sistema político, primeiro municipais** (convocadas para o 12 de abril) seguidas de provinciais e logo xerais.

Xa as eleccións municipais se converteron nun verdadeiro plebiscito entre a Monarquía e República. A novidade era que **o resultado sería aceptado tanto polo goberno como polas Forzas Armadas**.

O 14 de abril de 1931, antes de coñecerse o resultado oficial das eleccións municipais do día 12, proclamábase a II República. Máis que polo triunfo dunha iniciativa republicana, a implantación da República ven dada pola incapacidade de consolidación da Monarquía tralo fracaso da Ditadura de Primo de Rivera e grazas o pulo popular de aclamación da República trala vitoria nas eleccións municipais das candidaturas republicanas nas principais cidades de España.

O triunfo das candidaturas republicanas nas cidades e na maioría das capitais de provincia (41 de 50) produciron unha vaga de proclamacións da República en distintas localidades desde a madrugada do día 14 de abril (Eibar a primeira). **Ó non contar con apoios ante a negativa de intervención da Garda Civil e do exército, Afonso XIII abandonará España**, mentres os membros do comité revolucionario, formado a partir do Pacto de San Sebastián, asumirán o goberno provisional da República, presididos por Alcalá Zamora.

O goberno está formado polas forzas políticas asinantes do Pacto de San Sebastián, desde a Dereita Republicana (Maura e Alcalá Zamora), membros do Partido Radical (Lerroux), republicanos de esquerda (Azaña) e representantes de partidos rexionalistas de Galicia (Casares Quiroga da ORGA) e Cataluña, así como socialistas como Prieto (que estivo a título persoal na reunión, o PSOE uniríase posteriormente ó Pacto) ou Largo Caballero.

Os principais obxectivos do goberno serán a democratización e modernización de España. O goberno decretou unha Amnistía xeral e, xa no 1º decreto, facía unha declaración de principios como a liberdade de crenzas e cultos, liberdades políticas e sindicais, dereitos e o respecto á propiedade privada, pero contemplando tamén a súa función social. Os primeiros decretos intentaron mellorar as condicións dos traballadores agrícolas e industrias e conseguir a adhesión do exército ó novo réxime, como a obrigatoriedade do xuramento de lealdade ou o de retiro voluntario. O goberno convocará eleccións a Cortes Constituíntes que terán o seu cumio na Constitución de 1931.

GRAN DEPRESIÓN (1929)

LA HOJA DE RUTA trazada en el Pacto de San Sebastián en agosto de 1930. La República no se logró establecer en su primer año (1931). La hoja de ruta estaba trazada en el Pacto de San Sebastián, unido entre otros por Azaña y Maura en agosto de 1930. La campaña electoral marcó el destino de España posterior.

	Concepos	Aleccións de capitais de provincia
Monárquicos	40.324	10
Conxunción Republicano-Socialista	36.282	37
Esquerda Republicana	3.219	3
Liga Regionalista de Catalunya	1.014	
Nacionalistas vascos	267	
Comunistas	67	
Independentes	1.207	

Os problemas máis importantes cos que se atopa a 2ª República son **a integración territorial, o problema relixioso e o problema agrario.**

A República debía procurar un compromiso con Cataluña e País Vasco que pretendían proclamar a súa propia República. Maciá proclamou o 14 de abril a República de Cataluña dentro da República Española, seguindo o criterio federal. O goberno republicano conseguirá que Maciá abandone a idea federal en troques do recoñecemento do goberno autónomo da Generalitat e a elaboración dun proxecto de estatuto de Autonomía. O modelo que implantará a República será o Estado Integral que contemplaba as Autonomías das rexións,

A cuestión relixiosa, converteuse desde un principio nun tema conflitivo. A Igrexa Católica crecera considerablemente durante a Restauración, destacando polo seu control social e polo predominio na educación. O republicanismo avogaba polo laicismo, a secularización e a separación Igrexa-Estado. Os decretos que prohibían a transferencia ou venda dos bens da Igrexa e o que remataba coa obrigatoriedade da materia de relixión na escola, puxeron en contra da República á maioría dos bispos. Os sucesos de maio, coa queima de conventos en Madrid e outras cidades, deron lugar a unha crise de goberno e o inicio do afastamento dos católicos da República.

A cuestión agraria foi unha cuestión fundamental que desatou intensos debates e que xerou grandes expectativas e tamén grandes resistencias. A República mediante a reforma agraria intentou solucionar o problema de “fame de terras” presente fundamentalmente entre a masa de xornaleiros e braceiros do Sur da Península. Sometidos a condicións económicas e laborais moi duras, a súa situación supuña un problema social moi grave (folgas, ocupación de terras, intentos de implantación de experiencias anarquistas...) que ameazaba a estabilidade política da República.

Forzas Políticas. Principios ideolóxicos e apoios.

A II República nace con grandes esperanzas e arelas de democratización e de grandes reformas en prol da *mellora das condicións sociais, económicas, políticas e culturais de grandes sectores da poboación, especialmente da pequena e mediana burguesía e do proletariado industrial e agrícola.*

Os republicanos abanderaban o fin da vella política, do caciquismo e o triunfo dos valores democráticos, da defensa das liberdades, a xustiza social, a igualdade, a xeneralización da educación ou a humanidade (co rexeitamento explícito da guerra...) co obxectivo de creación dunha sociedade civil soberana e laica.

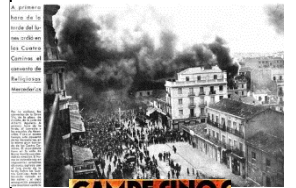
Entre os partidos favorables á República podemos distinguir os Partidos Republicanos, os Partidos Obreiros e os Partidos Nacionalistas. No caso do PNV, partido conservador e católico, aínda que non era defensor da República, decantárase por ela por mor do recoñecemento da Autonomía para o País Vasco. En Cataluña, **Esquerra Republicana**, o partido hexemónico, liderado por Maciá e Companys, aínda que nun principio declarou o Estado catalán dentro do Estado español, tralo recoñecemento da Generalitat en abril de 1931, aceptará e impulsará o proceso de elaboración e aprobación do Estatut de Autonomía, o de Núria de 1931, que culminará en 1932 coa súa aprobación polo Parlamento español, despois do fracaso do levantamento militar do xeneral Sanjurjo. En Galicia xurdirá antes da proclamación da República a **ORGA**, de Casares Quiroga, que reúne a republicanos e nacionalistas. Coa República nacerá o **Partido Galeguista**, de **Castelao ou Alexandre Bóveda**, principal impulsor do 1º Estatuto de Autonomía de Galicia.

Dentro dos partidos republicanos, contrarios á Monarquía, pódense distinguir os partidos de **dereita republicana**, que **non apoian as reformas sociais da República e ás Autonomías**, como a **Dereita Liberal Republicana**, liderada por antigos monárquicos como **Maura ou Alcalá Zamora**, conservadores e católicos que se opoñen á política relixiosa da República e ás Autonomías Maura e A. Zamora dimitiran ante a política relixiosa, artigo 26). O **Partido Radical de Lerroux**, o partido de máis longo percorrido republicano, que nos anos 30 defende unha República moderada e amósase reticente a apoiar as reivindicacións nacionalistas e as reformas sociais de esquerda. En desacordo coa colaboración entre Azaña e os socialistas, serán afastados en outubro de 1931 do goberno polo desacordo na decisión do goberno de manterse no poder 4 anos, en vez de convocar novas eleccións despois de aprobada a Constitución de 1931. Vai estar marcado pola corrupción (estraperlo) e a súa relación con Juan March (contrabandista mallorquino)

Á esquerda dos partidos republicanos podemos destacar **Acción Republicana de Azaña e Partido Radical Socialista de Marcelino Domingo**. Estes partidos darán prioridade ós obxectivos políticos máis que ás reformas sociais. A Esquerda republicana e os socialistas compartían ambiciosos obxectivos de reforma: Destruír a influencia reaccionaria da Igrexa e do Exército, relacións laborais máis equitativas, Reforma Agraria e Autonomía para Cataluña, País Vasco, Galicia.

En canto ós **partidos obreiros**, destaca o **PSOE**, partidario das reformas sociais que melloren as condicións dos traballadores. A colaboración entre republicanos e socialistas xa se iniciara en 1909 e aínda que esta se romperá, a partir do Pacto de San Sebastián, o PSOE decide formar parte do Comité Revolucionario en contra da Monarquía.

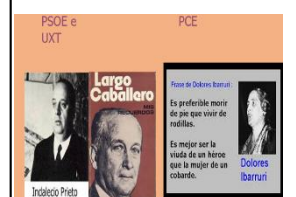
Outros partidos obreiros son o **Partido Comunista de España e o POUM (trostkista)**

CONTEXTO SOCIAL DURANTE A SEGUNDA REPÚBLICA		
UNHA SOCIEDADE DIVIDIDA E ENFRONTADA (ACABADA TRÁXICA AS ROSTURAS INTRANSIGENTES)		
OPORTA A REFORMA SOCIAL: PUNTO DE PONTE IDEOLÓXICO		
TERGENTES:	BURGUESÍA FINANCIERA E INDUSTRIAL	
Non acceden reformas coras as súas clases Necitan capital de país e lendas os investimentos		
RESPONSABLES AS RIFORMAS ENTRE XANAS E OPOSTOS O BLOQUEO DE PODER		
CLASES MEDIAS URBANAS	TRABALLADORES URBANOS	XORNALARIOS
Defendían unha democracia liberal e reformista	Aspiraban a un cambio social máis profundo e incluso revolucionario	Seguen todos no seu aspiración a ser ocos e privilexios da terra

REPUBLICANOS	
PARTIDARIOS:	Proletariado Clase media urbana Intelectuais
PROGRAMA BÁSICO:	- DEFENSA DA REPÚBLICA COMO MODELO DE ESTADO - LAICISMO - PARTIZANCOS DE REFORMAS POLÍTICAS
De ideoloxía:	Centro-dereita Esquerda
Dereita Liberal Republicana	Radical Revolucionaria Radical Socialista
Alcalá Zamora	Lerroux Azaña Marcelino Domingo Casares Quiroga
	Maura Companys

En canto ós **grupos opositores á República destacan os católicos**. Ó rexeitamento da xerarquía eclesiástica da República (actuación do Cardeal Segura) seguiralle a clara política secularizadora, a favor da separación da Igrexa e do Estado e a posta en marcha de medidas contrarias ó predominio social, educativo e económico da Igrexa. O feito de que o goberno non actuara con contundencia ante o estoupido anticlerical que se dá no mes de maio en Madrid e que se expandirá por algunhas localidades do Sur e do Levante, servirá de escusa para o espallamento entre os grupos conservadores da idea de persecución da República contra a Igrexa e a idea de que a República representaba o caos e o desorde, mentres que a defensa da Igrexa estaba asociada ó orde social. A cuestión relixiosa reavivárase durante os debates constitucionais, sendo a aprobación do artigo 26 a causa da dimisión de Alcalá Zamora e Miguel Maura.

Ademais da Igrexa, a República contará coa oposición dunha **parte significativa do exército**, a máis influída polo seu papel de defensor do orde público e da unidade da patria, e dos africanistas, valedores dos méritos de guerra e totalmente opostos ante a nova política de ascensos (por antigüidade) así como pola ameaza (nunca cumprida) de revisión dos ascensos que se efectuaran durante a Ditadura de Primo de Rivera. *A reforma do exército levada adiante por Azaña avivou este rexeitamento*

Fronte ás esperanzas que a II República avivaba nos sectores sociais máis populares, acentuábase o rexeitamento e o temor dos sectores privilexiados como **os terratenentes** (Asociación Nacional de Propietarios de Fincas Rústicas) e a **burguesía financeira e industrial**, que se ven desprazados por primeira vez dos centros de decisión, e que vían en perigo o seu status e os seus privilexios. A súa reacción é inmediata e nos primeiros meses asistírase a unha importante fuga de capitais de España, uns 1.400 millóns de pesetas, sobre un 15% do total dos depósitos existentes. Ademais negáranse a aplicar as medidas laborais aprobadas xa polo goberno provisional, como a lei de laboreo forzoso, incrementando así o malestar e a tensión social en Andalucía e Estremadura fundamentalmente. Estes grupos apoiarán e financiarán a partidos políticos, totalmente contrarios á República

En canto ós **partidos políticos contrarios á República**, son partidos de extrema dereita, antimarxistas, que defenden o orde social, o catolicismo. Hai historiadores que diferencian entre os grupos que non aceptan a legalidade republicana e que pretenden derribala (catastrofistas) e os que, indiferentes a monarquía ou república, aceptan a legalidade republicana (accidentalistas)

O obxectivo dos catastrofistas era destruír a República mediante a forza, mediante un levantamento militar. Podemos distinguir entre grupos monárquicos e fascistas. Entre os monárquicos destaca **Renovación Española** de **Calvo Sotelo**. Contan cos maiores recursos. Conseguirán a axuda da Italia fascista e financiarán ós grupos de extrema dereita. Tamén é monárquico A **Comunión tradicionalista** (Carlistas) buscarán o apoio e financiamento exterior que atoparán en Mussolini. Teñen o apoio dos agricultores navarros e algúns terratenentes andaluces. Contarán cunha milicia armada, o Requeté, adestrada en Italia de 1934 a 1936.

En canto ós partidos fascistas, destaca Falanxe Española das JONS de José Antonio Primo de Rivera. Fusiónouse en 1934 coas JONS (juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista). Os falanxistas, financiados polos catastrofistas, cos seus enfrontamentos violentos coa esquerda (liortas na rúa, asasinatos) contribúen a espallar a idea de “desorde” da República.

En canto ós partidos accidentalistas, son Indiferentes ó Réxime político, tanto lles dá Monarquía ou República, a súa preocupación é evitar as reformas sociais da República. A maioría dos seus seguidores pertencían á Unión Patriótica e eran membros da Asociación Católica Nacional de Propagandistas e tiñan influencia na prensa, no poder xudicial e nas profesións liberais.

De inspiración católica e apoiado polo Vaticano, creábase o partido de **Acción Nacional**, Acción Popular, (Ángel Herrera, director de El Debate), principal forza política da que nacerá en 1932 a **CEDA** (Confederación Española de Dereitas Autónomas) liderada por **Gil Robles** (influenciado claramente polo nazismo alemán). Esta formación política (*accidentalista* segundo algúns autores) contará ademais das asociacións católicas, co apoio de *pequenos e medianos propietarios da Meseta e do Norte de España*, opostos a calquera posibilidade de reforma agraria. Outras agrupacións de dereitas son **O Partido Agrario** e a **Lliga Catalana**.

Ademais desta oposición de dereitas, hai que engadir a oposición á República dos *anarquistas*, que ademais da súa rivalidade cos socialistas (acentuada desde o apoio da UXT á ditadura de Primo de Rivera), consideran a República un sistema político burgués ó que opoñerse. A influencia da **FAI**, tanto no anarquismo en xeral, como na **CNT**, significará o afastamento da liña sindicalista (Pestaña, Peiró) e o triunfo da estratexia contra a República, defendida por García Oliver, Durruti, da “ximnasia revolucionaria” que consistía no emprego da folga xeral revolucionaria, co obxecto de procurar a revolución social.

AUTORITARIOS (Catastrofistas)
 PARTIDARIOS: Oligarquía terrateniente, Alta burguesía financeira e industrial.
 PROGRAMA BÁSICO: NO ACEPTAN A LEGALIDADE REPUBLICANA, ANTI-MARXISTAS, DEFENDEN: A UNIDADE DA PATRIA, O ORDE SOCIAL, O CATOLICISMO.
 - FASCISTAS: Falanxe Española, 1934. Unión como FE JONS, José Antonio Primo de Rivera.
 - MONÁRQUICOS: Renovación Española, Calvo Sotelo, Comunión Tradicionalista, Feijóo.

DEREITAS (ACCIDENTALISTAS)
 ACEPTAN A REPÚBLICA, COMO ALGO ACCIDENTAL, PERO NON A DEFENDEN
 PARTIDARIOS: Pequenos e medianos propietarios, Burguesía urbana, Organizaciones sindicales católicas.
 PROGRAMA BÁSICO: - VISIÓN CATÓLICA DA VIDA, - DEFENDEN: DEREITOS DA IGREXA, PROPIEDAD PRIVADA, ORDE TRADICIONAL.
 PARTIDO AGRARIO, ACCIÓN POPULAR, Lliga Catalana, PNV.
 Convertíronse en 1933 na CEDA de Gil Robles.

ANARQUISTAS
 FAI e CNT
 "No comprometerse con la República, ni con el gobierno"
 "No comprometerse con la República, ni con el gobierno"
 "No comprometerse con la República, ni con el gobierno"

As eleccións a Cortes Constituíntes en xuño de 1931 deron a maioría á conxunción republicano-socialista. Tras ser presentado un proxecto elaborado por unha **comisión presidida por Jiménez de Asúa** en agosto de 1931, foi aprobada en decembro, despois de apaixonados debates sobre importantes temas como *o relixioso, o autonómico, o social* ou o sufraxio feminino. A Constitución plasmaba **a vontade dunha maioría parlamentaria, republicana de esquerdas e socialista, sen que se procurase un acordo ou consenso coas minorías do Parlamento**.

A Const. de 1931 é unha constitución de vangarda, racha coa tradición constitucional española e está *influída* polas constitucións europeas de entreguerras, pola da *República de Weimar de 1919* e pola austríaca de 1920. A Constitución convertíase no cumio do ordenamento xurídico por riba de calquera lei. Para garantir a supremacía da Constitución creábase o **Tribunal de Garantías Constitucionais**.

Por 1ª vez o Estado proclamábase de dereito, democrático e social, **integral**, é dicir, compatible coas autonomías, e cunha xefatura que rompía coa hereditaria(o Rei) e vitalicia e establecía unha electiva republicana (Presidente da República).

España definíase como unha **“República democrática de traballadores de toda clase”**. O seu carácter democrático afirmábase coa **soberanía popular** e tras recoñecerse, por primeira vez, o **sufraxio feminino**, a **iniciativa legislativa do pobo e o referendo**. O **Parlamento** que se estableceu foi **unicameral**, quedando suprimido o Senado.

O carácter social do Estado, influído pola Constitución de México de 1917 e a de Weimar de 1919. Os artigos 43, 46, 48 recoñecían **dereitos económicos e sociais** que contemplaban *prestacións por parte do Estado nos eidos de saúde, educación e dereito laboral*. A Constitución propuña **un sistema de economía mixta** e afirmábase o dereito de intervención económica do Estado por mor do *interese nacional* nas industrias, empresas e calquera riqueza do país. A propiedade privada podía *“ser obxecto de expropiación forzosa por causa de utilidade social”* e incluso *“ser socializada”*.

O **Estado** recoñecía-se como **integral**, compatible coa autonomía dos Concellos e Rexións. Tratába de distanciarse tanto do Estado Unitario como do Federal,(no artigo 13 recóllese que *en ningún caso se admite a federación de rexións autónomas*). Permitía acceder ó **autogoberno** a aquelas provincias que cumprisen tres **requisitos**: Iniciativa municipal da maioría dos concellos que comprenderan as dúas terceiras partes do censo electoral, plebiscito coa aprobación dos dous terzos da poboación inscrita no censo electoral e a aprobación polas Cortes españolas. Cataluña en 1932, País Vasco en 1936 e Galicia en 1938 (as 2 últimas en plena Guerra Civil) chegaron a aprobar os seus Estatutos de Autonomía.

A Constitución contemplaba que o **poder legislativo** correspondía a un **Parlamento unicameral** que controla *os orzamentos do Estado* e que lle corresponde a petición de *responsabilidades do goberno* (diferenciaba por primeira vez as responsabilidades políticas, das penais) mediante o **voto de censura** ou ben o **“voto de desconfianza”** (en 1933 A. Zamora destituíu ó presidente do goberno Lerroux).

O **Xefe do Estado** era o **Presidente da República**. Elixido polos deputados do Parlamento e por uns compromisarios elixidos para a ocasión por **6 anos**, non podía ser reelixido. *Non gozaba de moitas atribucións*, nomeaba e cesaba ó presidente do goberno, previa desconfianza das Cortes. Tiña a facultade de suspender e disolver as Cortes 2 veces, pero podía ser substituído por estas no caso de emprego abusivo das súas facultades (en 1936 Alcalá Zamora, é substituído por Azaña).

O **poder executivo** correspondíalle ó **presidente do goberno e ós seus ministros**. Necesitaban a confianza do Parlamento e do Presidente da República.

A Constitución establecía unha **radical separación entre a Igrexa e o Estado**. O artigo 3 sinalaba *a non confesionalidade do Estado* e asumíase a *liberdade de cultos*. Aínda que ía máis alá pois postulaba a *extinción do sostemento do culto e clero* e facultaba no artigo 26 ás Cortes a extinguir (*Órdenes religiosas que estatutariamente impondan un voto especial de obediencia a autoridade distinta de la legítima del Estado*), os Xesuítas, e incautar todos os seus bens. O art. 27 esixía *a autorización previa do goberno para calquera manifestación pública do culto e ordenaba a secularización dos cemiterios*, medidas desenvolvidas na Lei de Confesións e Congregacións relixiosas.

En canto os **dereitos**, eran recoñecidos pola Constitución, *por riba de calquera lei ou poder*. Algúns gozaban do **“dereito de amparo”**. A Constitución de 1931 recolle os **dereitos individuais clásicos**, *as liberdades de reunión e de asociación, ás que engade a liberdade de sindicación*. Ademais de contemplar o dereito de *sufraxio feminino*, avoga expresamente pola *renuncia á guerra e amplía os dereitos sociais*. Recolle os *dereitos ó traballo, á educación, ó divorcio, á equiparación dos fillos lexítimos e ilexítimos, ademais do dereito á saúde, a unha vivenda*. Protección do Estado ós traballadores, *seguros de enfermidade, accidente, maternidade, vacacións remuneradas...* Recollía *as garantías en caso de detención, as liberdades de residencia e circulación, a inviolabilidade de domicilio, o secreto da correspondencia, o dereito de petición, a liberdade de expresión e prensa...*

As clases conservadoras e católicas non aceptarán xamais a Constitución e, ademais, a esquerda revolucionaria, comunistas e anarquistas, ven insuficiente esta “democracia burguesa”

